

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. Dr. A. B. A. VAN KETEL, PROF. TH. LIMPERG JR.,
A. NIERHOFF, M. PIMENTEL EN H. R. REDER.

RUBRIEK REDACTEUREN: EXAMEN-VRAAGSTUKKEN: Drs. ABR. MEY EN Drs. J. PAARDEKOOPEL — LITERATUUR: Drs. S. KLEEREKOPER —
BESLECHTE GESCHILLEN: PROF. Mr. CH. ZEVENBERGEN — UIT DE FINANCIËLE HUISHOUDING DER OVERHEID: J. H. TEXTOR — UIT HET BUITEN-
LAND: Ch. HAGEMAN, Drs. A. TH. DE LANGE, A. M. VAN RIETSCHOTEN EN Drs. E. P. M. VAN WAES — EFFICIENTIE: R. W. STARREVELD —
BELASTINGVRAAGSTUKKEN: W. WESTRA — REPERTORIUM VAN TIJDSCHRIFT-LITERATUUR: Mej. Dr. R. PHILIPS, Drs. G. L. GROENEVELD,
J. P. DE HAAN EN J. C. SPANGENBERG

BUITEN DE VASTE RUBRIEKEN WERDEN IN DE BEIDE VORIGE JAARGANGEN BIJDRAGEN GEPLAATST O.A. VAN Drs. F. Th. BEDEAUX, B. v. d. BERG,
W. N. DE BLAËY, E. v. DIEN, F. F. VAN DOORNE, F. N. GLAVIMANS JR., PROF. Dr. J. GOUDRIAAN, Drs. J. F. HACCOU, J. H. HAGEMAN, Th. v. HOORN,
C. H. A. J. JANSSENS, L. VAN KAMPEN, T. K. KEUZENKAMP, T. v. d. KOOY, G. H. LUYENDIJK, Ir. K. F. MALLÉ, W. A. NELIS, JAMES POLAK,
Dr. M. J. H. SMEETS, F. SWART, W. J. TOMBE, Drs. W. P. DEN TURK, J. v. d. WOLF.

SECRETARIS DER REDACTIE - C. VERWEY
TESSELSCHADESTR. 15 - AMSTERDAM, TEL. 82444

UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADruk IS GEOORLOofd, ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS. —

VERSCHEIJNT MAANDELIJKS, BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—. FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. — MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG —

INHOUD:

Facetten van het Afschrijvingsprobleem	Blz. 145
door J. J. M. H. Nijst	
Sixth International Congress for Scientific Management „	149
door Mevr. M. G. Mey—Koning	
Beslechte geschillen	151
Red. Prof. Mr. Ch. Zevenbergen	
De rechtsverhouding tusschen den trekker en den	
houder van een wissel, door Prof. Mr. Ch. Zevenbergen	
Belastingvraagstukken	153
Red. W. Westra	
De zorg voor den ouden dag, door W. Westra	
Uit het Buitenland	157
Red.: Ch. Hageman, Drs. A. Th. de Lange, A. M. van Riet-	
schoten en Drs. E. P. M. van Waes	
Contrôle door middel van steekproeven	
Boekbeoordeling	158
Gedenkboek uitgegeven ter gelegenheid van het 50-	
jarige bestaan van de Vereeniging van Inspecteurs der	
Directe belastingen, invoerrechten en accijnzen, door	
Prof. Th. Limperg Jr.	
Repertorium van Tijdschrift-Literatuur op het gebied van	
Accountancy en Bedrijfshuishoudkunde	158
Boekenrepertorium	160
Ontvangen boekwerken	160

FACETTEN VAN HET AFSCHRIJVINGSPROBLEEM

In een artikel voorkomende in het nummer van Maart 1935 van dit Maandblad, wordt er de aandacht op gevestigd, dat *Prof. Lieftinck* in zijn inaugurale rede bij zijn ambtsaanvaarding aan de Ned. Handelshoogeschool dd. 11 October 1934, getiteld „De toekomst der wereldmarkthuishouding”, zijdelings heeft aangeroerd de kwestie der *afschrijving* als factor der vaste kosten in den kostprijs resp. verkoopprijs van het product. De schrijver van het genoemde artikel, de Heer *F. Swart*, maakt t.d.z. o.a. onderstaande opmerkingen:

„Indien nu nieuwe ondernemingen worden opgericht met minder vaste lasten of technische verbeteringen in de productiemiddelen, dan treedt, zooals door *Prof. Lieftinck* is aangevoerd, kapitaalverlies in, omdat de oude bedrijven dan genoodzaakt zullen worden, den concurrentiestrijd op te geven.”

„Het verdient aanbeveling nauwkeurig te letten op de afschrijvingsbasis, m.a.w. wanneer voor eenige activa de tegenwoordige marktprijs lager is dan de prijs, die bij aanschaffing geldt, dient men zoo noodig het verlies hierop direct te nemen, of afzonderlijk te berekenen, teneinde bij vergelijking van den verkoopprijs met den kostprijs een toerekening van de afschrijving te hebben, die voor het oogenblik geldend is.”

Ook de Heer *Swart* stipt deze kwestie slechts aan, zonder er diep op in te gaan, maar spreekt aan het slot van zijn artikel den wensch uit, dat het aangesneden onderwerp in verband met zijn actualiteit, nog eens van verschillende zijden belicht moge worden.

Inderdaad verdient het onderwerp onze volle belangstelling en die onzer clienten, daar het van groot practisch belang mag worden geacht. Waar wij in onze practijk veelal geroepen zullen worden in deze aangelegenheid den juisten weg aan te wijzen, mogen enkele algemeene richtlijnen volgen.

In zijn belangrijke referaat uitgebracht aan het Internationaal Accountantscongres te Amsterdam, wijst *Prof. Schmidt* een viertal grondslagen aan voor de balanswaardering van den fundus constructus, nl.

- 1e. den aanschaffingsprijs der vermogensbestanddeelen;
- 2e. de reproductiewaarde;
- 3e. de verkoopwaarde (de waarde der omgezette goederen op de afzetmarkt);
- 4e. de balanswaarde der onderneming als geheel (kan een reproductiewaarde zijn, d.i. de totale waarde der vermogensbestanddeelen aangeven).

Uit de verdere overwegingen van *Prof. Schmidt* spruiten naar zijne meening slechts twee theoretisch juiste stelsels van waardeering voor de balans voort: nl. de reproductiewaarde en de aanschaffingsprijs met index-correctief.

Het is van voldoende bekendheid, dat in de practijk de waardeering nog veelal wordt gebaseerd op den nominalen aanschaffingsprijs, onder toepassing van een of ander stelsel van afschrijving. Dientengevolge ontstaan er bij een algemeene prijsstijging, bij vergelijking van boekwaarde en reproductiewaarde, veelal hooge schijnwinsten en bij een prijsdaling, hooge schijnverliezen. *Prof. Schmidt* is een der eersten geweest, die indertijd in Duitschland gewezen heeft op het gevaar dezer schijnwinsten in verband met de prijsstijging door de inflatie veroorzaakt. Met *Prof. Prion* en *Walther Rathenau*, op wier

arbeid wij de aandacht hebben gevestigd in een artikel in „*De Accountant*” van Februari 1921, heeft hij t.z.t. den Duitsehen industrieelen de oogen geopend voor de catastrophale gevolgen eener traditioneele afschrijvingspolitiek, die met de enorme waardevermindering van het geld en de daarmee gepaard gaande prijsstijging der duurzame activa in gedeprecieerde valuta, geen rekening hield.

Wij hebben thans, althans in ons land met zijn gaven gulden het tegenovergestelde verschijnsel onder de oogen te zien. Immers een groot gedeelte der gebouwen en machines onzer industriele ondernemingen e.s. zijn gebouwd en geïnstalleerd gedurende een tijdsverloop, waarin onze munteenheid een lagere koopkracht had dan thans. Deze gebouwen en machines zouden nu aangeschaft kunnen worden tegen een veel geringer guldenbedrag dan er indertijd ten koste aan is gelegd. Ter vermindering van geflatteerde balansen, in het belang eener juiste kostprijsberekening en eener juiste orienteering der bedrijfsleiders in den concurrentie-strijd zal men, *casu quo*, verplicht zijn *den modus der afschrijvingen te herzien*. In den regel zal men zich genoodzaakt zien zoo sterk mogelijk af te schrijven, wil men den factor der appreciatie van den gulden resp. der lagere vervangingswaarde te niet doen.

Wij stellen ons voor deze facette van het afschrijvingsprobleem nader te belichten aan de hand der practijk ten aanzien van:

- a. electrische centrales,
- b. tramwegondernemingen,
- c. ziekenhuizen,
- d. industriele ondernemingen.

Electriciteitsondernemingen.

Het is een historisch feit, dat de afschrijvingen bij de provinciale electriciteitsmaatschappijen door een misgreep der Regeering vele jaren te laag zijn geweest. In de oorspronkelijke overeenkomst met deze lichamen aangegaan door het Ministerie van Waterstaat, was voorzien, dat bij eventuele naasting, de inrichtingen en werken aan het Rijk zouden overgaan, tegen de aanschaffingswaarden verminderd met eene jaarlijkse afschrijving over deze aanschaffingskosten. De afschrijvingspercentages op de diverse objecten waren in de concessievoorwaarden opgenomen. In het jaar 1923 werden deze voorwaarden echter herzien, waarbij bepaald werd, dat de naasting zal geschieden tegen de kosten van aanleg resp. aanschaffing, verminderd met zoodanige jaarlijkse afschrijvingen als voortvloeien uit de toepassing van eene annuïteitenberekening. Als tijdsduur werd aangenomen 50 jaren voor gebouwen, kabelnetten en bovengrondsche geleidingen, 30 jaren voor schakelinrichtingen, 20 jaren voor machinale inrichtingen en meters en 15 jaren voor laboratoria, gereedschappen en dergelijke. Het verschil in uitkomst tusschen beide systemen van afschrijving wordt voor een bepaald bedrijf in een bepaald jaar geïllustreerd door de volgende sprekende cijfers:

Afschrijving volgens de *oude concessievoorwaarden*

f 788.966.—

nieuwe concessievoorwaarden

f 166.486.—

De Minister heeft toen blijkbaar de provinciale electriciteitsbedrijven willen tegemoetkomen door in het aanvangsstadium met zijn beperkt debiet, eene geringere afschrijving dan in de oorspronkelijke concessievoorwaarden voorzien, te sanctionneeren. De getroffen maatregel heeft er echter toe geleid, dat de afschrijvingen bleven beneden die, welke als normaal in de electro-technische wereld gelden.

Reeds na enkele jaren werd dit door de leiders der provinciale bedrijven ingezien, zoodat zij gaandeweg, de een na den

ander, van de dwaling der concessievoorwaarden op het punt der afschrijvingen, terugkeerden. In de jaarverslagen werd erkend, dat het afschrijvingssysteem volgens de Rijkconcessie leidt tot afschrijvingen, welke veel lager zijn dan die welke de technici als adequate waardevermindering noodzakelijk achten. Door doelbewust de gemaakte fout te herstellen werd het groote gevaar bezworen, waartoe de voortzetting van een onjuist afschrijvingssysteem had kunnen leiden, en kon Prof. *Gelissen* bij de opening der 150.000 Voltlijn Lutterade-Roermond dan ook getuigen:

„In de Nederlandsche electriciteitsvoorziening is ongeveer f 600.000.000.— geïnvesteerd, waarvan globaal gesproken ruim $\frac{1}{3}$ is afgeschreven, zoodat de boekwaarde ca. f 400.000.000.— bedraagt, welke boekwaarde, in verband met den technischen levensduur der installaties, niet te hoog genoemd kan worden.”

Evenwel knoopte de spreker, onze tegenwoordige Minister van Economische Zaken, onmiddellijk aan het constateeren van het gememoreerde feit, de opmerking vast:

„Indien men echter de boekwaarde zou berekenen aan de hand van de huidige lage aanschafprijzen der installaties, zou deze, gezien het feit, dat een groot gedeelte van de installaties ten behoeve van onze electriciteitsvoorziening in de dure jaren, dit is van 1918 tot 1930, tot stand is gekomen, aanmerkelijk lager moeten zijn.”

In een artikel van Prof. *Gelissen* in „*Ons Tijdschrift*” had Z.H.G. reeds eerder gewezen op den handieap, die hierdoor op de concurrentie-mogelijkheid der electriciteitsbedrijven wordt gelegd. Immers indien men de bestaande vaste lasten moet gaan verzwaren door verhooging der afschrijvingen, dan wordt het voor de provinciale bedrijven nog moeilijker om met de eigen opwekking door de industrie te concurreren. Toch meent deze deskundige bij zijn toenmalige collega's te moeten aandringen om zooveel als maar enigszins mogelijk is, af te schrijven. Daarnaast lanceert hij het idee van een ingrijpen der regering tot verlaging van den rentevoet der leeningen, tenzij men voor het vaste-lasten-vraagstuk een oplossing zou willen zoeken via een verandering der muntwet, m.a.w. via een devaluatie van den gulden.

Tramwegondernemingen.

Men mag wel zeggen, dat in een groot deel der wereld, meer speciaal in de groote en middelgroote steden aan de orde is, het benauwend probleem der *tramtekorten*, waarmede ten nauwste samenhangt de kwestie: *tram of bus*.

Het verschijnsel van het tramtekort is niet inhaerent aan den modus van exploitatie (overheids- of particulier bedrijf) noch aan het terrein, dat geëxploiteerd wordt (locaal of interlocaal). Het verschijnsel is algemeen en internationaal, omdat de oorzaken, die het trambedrijf noodlijdend hebben gemaakt, n.l. de crisis en de concurrentie van het niet-railvervoer, overal in meerdere of mindere mate doorwerken.

De sterke daling der inkomsten heeft men slechts ten deele kunnen compenseeren door verlaging der exploitatiekosten. In *Indie* is deze aanpassing reeds een heel eind gevorderd, zoodat moge blijken uit de *vergelijkende percentages* der exploitatiekosten en der ontvangsten in 1933 in vergelijking met 1929:

Maatschappij	Expl. kosten	Ontvangsten	Vershil
Samarang-Joana	57	37	20
Oost-Java	66	46	20
Serajoedal	47	23	24
Samarang-Cheribon	51	42	9
Ned. Ind. Spoor	53	39	14
Deli Spoor	64	46	18
S.S. Java	60	41	19

Zeer ontmoedigend daarentegen zijn b.v. de resultaten van

het *Nijmeegsch* trambedrijf, dat jaar in jaar uit aan de gemeente belangrijke verliezen berokkent, zooals uit onderstaande cijfers blijkt:

Jaar	Baten	Exploitatie	Kapitaallasten	Totaal	Saldo verlies
1929 f	328.743.—	f 353.680.—	f 105.403.—	f 459.083.—	f 130.340.—
1930	327.846.—	356.976.—	101.129.—	458.105.—	130.259.—
1931	318.600.—	358.359.—	97.665.—	456.024.—	137.424.—
1932	292.836.—	351.464.—	91.271.—	442.735.—	149.899.—
1933	273.400.—	343.445.—	88.800.—	432.245.—	158.845.—

De kapitaallasten dalen evenredig aan de aflossingen, daar nieuw-investeering nagenoeg niet plaats vindt. De daling der exploitatiekosten met f 10.000 maakt echter een povere figuur en bewijst het geringe aanpassingsvermogen van een overheidsbedrijf in crisistijd.

De directeur van het bedrijf aarzelt dan ook niet de stelling te poneeren, dat het tekort voor een groot deel een gevolg is van het feit, dat de personeelskosten de draagkracht van het bedrijf verre te boven gaan.

Wij zullen het bij deze enkele opmerkingen over het tramprobleem in het algemeen laten en ons verder beperken tot de kapitaalinvesteering. Gewoonlijk is in een tramweg een groot vast kapitaal (aan weg en materiaal) geïnvesteerd, waarmee rekening is te houden, indien men overweegt de railtractie af te schaffen en door busexploitatie te vervangen. Dit probleem is o.a. zeer diep gepeild door *Ir. P. Bakker Schut*, directeur van den Dienst der Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting te 's-Gravenhage. Onder den titel „Het tram-autobus-vraagstuk in verband met de stadsuitbreiding” verscheen in het tijdschrift „*Wegen*” van 1 Maart 1934, een studie van zijne hand over het tramvraagstuk, waaruit wij slechts een enkele conclusie zullen overnemen nl. de volgende:

„Bij de beschouwing van het vervoervraagstuk kan men zich natuurlijk niet los maken van het *bestaande*; de talrijke miljoenen, welke in het trambedrijf zijn vastgelegd, maken de algeheele vervanging van trams door bussen — gesteld dat dit wenschelijk zou blijken — tot een min of meer theoretisch probleem.”

In Arnhem is door het raadslid *Ysselmuiden* eene poging gewaagd, die in verband met ons onderwerp gememoreerd verdient te worden. Genoemd raadslid heeft met enkele collega's uit verschillende partijen, bij de behandeling der begrooting 1935 het volgende voorstel ingediend:

„Op grond van het gemiddelde tekort over 1932, 1933 en 1934 en gebruik makende van het gemiddelde rente- en aflossingspercentage voor het in dat bedrijf gestoken kapitaal, wordt vastgesteld, *welk deel van het bedrijfskapitaal geen rendement meer oplevert*.”

Dit kapitaal wordt ten laste van de gemeente gebracht en de gemeente zal dit, voorzover noodig gebruik makende van den kapitaaldienst, in 75 jaar annuïteitsgewijze aflossen.”

Het voorstel was vergezeld van een toelichting, waaraan het volgende is ontleend:

„Het trambedrijf is in feite niet als een zuiver commercieel bedrijf te zien. Het zou commercieel zijn, indien men bij de beoordeeling van uitgaven (vooral ook in het verleden) slechts op het rendement had behoeven te letten. Maar ook het meer algemeene belang in vervoersmogelijkheid gelegen, speelde daarbij een betekenende rol. Dit is een van de redenen, waarom men hier met een topzwaar bedrijf te doen heeft, dat in normale tijden reeds de grootste moeite had een sluitende rekening te maken en waarvoor dat in deze tijden volslagen uitgesloten is te achten.

Daarbij komen dan nog lasten uit den tijd der oprichting; de lasten van tal van uitgaven, welke ontstonden uit snellere vervanging bij de ten aanzien van de verkeersbedrijven snel wijzigende eischen. Al deze oorzaken hebben er toe mede gewerkt om bij het trambedrijf den toestand te veroorzaken, dat een zoo belangrijk deel van het daarin gestoken kapitaal blijvend onrendabel moet worden geacht.

Een meer redelijke verdeling van de lasten uit dit niet meer rendabele kapitaalsgedeelte over geruimen tijd, is bij de huidige omstandigheden alleszins aan te bevelen.”

B. en W. van Arnhem hebben zich m.i. terecht tegen dit voorstel gekant o.a. op de volgende gronden:

„Het voorstel beoogt, de lasten van het jaarlijksch verlies voor een deel te verschuiven naar de toekomst.

Een gezonde financiële politiek eischt evenwel, dat de lasten van het heden ook door het tegenwoordig geslacht worden gedragen. In een bedrijf als het trambedrijf moeten herhaaldelijk nieuwe kapitalen geïnvesteerd worden om versleten of verouderd materiaal te kunnen vervangen enz. Dit maakt het noodzakelijk, dat op vroeger ingestoken kapitaal voldoende snel wordt afgelost om te voorkomen, dat het bedrijf overgekapitaliseerd wordt. Indien echter onverhoopt, b.v. door onverwacht snelle ontwikkeling der techniek, investering van nieuw kapitaal noodig is, vóórdat het oude kapitaal is afgeschreven, dan moet het nog resteerende oude kapitaal in een sterk versneld tempo afgelost worden. In bovenbedoelden zin is *niet-meer-rendearend kapitaal in het trambedrijf aanwezig tot een bedrag van rond f 306.000*. De rente en afschrijving per jaar hiervan bedraagt thans f 25.641.54. Aangezien dit niet meer rendabele kapitaal zoo snel mogelijk dient te worden afgeschreven, kunnen B. en W. niet instemmen met opnemng van dit bedrag in een even tuele annuïteitsleening over een grooter aantal jaren. Zij achten het ook uitgesloten, dat deze handelwijze hogere goedkeuring zou erlangen.”

Niettegenstaande de krachtige verdediging van het standpunt van B. en W. door den wethouder van financiën, heeft de Raad het voorstel der Heeren *Ysselmuiden* c.s. aanvaard, terwijl ook Gedeputeerde Staten er niet in geslaagd zijn den Raad te bewegen het genomen besluit in te trekken.

Naar mijn oordeel moet het standpunt door B. en W. en G.S. ingenomen, uit een bedrijfseconomisch oogpunt gezien, juist worden geacht.

Het voorstel *Ysselmuiden* c.s. beoogt het jaarlijksch tekort op de tramexploitatie niet meer ten volle te doen drukken het jaar, waarin het verlies geleden wordt. Men wenscht dit verlies, geschat op f 135.000, te kapitaliseeren, zoodat alleen de 75-jarige annuïteit van dit kapitaal ten laste der gemeente komt. Door deze manipulatie wordt het jaarlijksche verlies der tram tot ongeveer de helft teruggebracht. Het wil ons voorkomen, dat een dergelijk voorstel alleen ernstig overwogen kan worden, indien de redelijke verwachting bestaat, dat de verliezen binnen afzienbaren tijd zullen dalen beneden het annuïteitsbedrag van f 65.000. Alleen in dit geval zou op billijkheidsgronden, ontleend aan de tegenwoordige zeer moeilijke tijdsomstandigheden, bepleit kunnen worden eene nivellering der tramtekorten over een lange periode. Ook dan echter zou een zoo lange termijn als de voorgestelde van 75 jaren onaanvaardbaar zijn, omdat het tegenwoordige geslacht o.i. niet het recht heeft zijn financiële zorgen na te laten mede aan de generatie zijner kinderen.

Maar bovendien zou, afgescheiden van den termijn, de doorvoering van het voorstel steeds tengevolge hebben, dat de balans in het trambedrijf ontsierd zal worden met een negatieve goodwillpost, welke jaarlijks zou aceresseeren met het verschil tussehen het werkelijk verlies en de gefixeerde verliespost. Ook deze fictieve balanspost zal echter wederom geamortiseerd moeten worden, zoodat periodiek b.v. om de 10 jaren een nieuwe annuïteit vastgesteld zal moeten worden, ter amortisatie van de opgelopen, niet afgeschreven, verliezen. Er wordt dus slechts uitstel van executie verkregen, die niet te vermijden is, tenzij de verliezen zich in een sterk dalende lijn zouden gaan bewegen. Daar op dezen teruggang thans geen vooruitzicht bestaat, ontbreekt de basis, waarop het voorstel eventueel met succes te verdedigen zou zijn geweest.

B. en W. van Arnhem erkennen in hunne bestrijding van het voorstel, dat er in het trambedrijf een niet-meer rendearend kapitaal, — lees *kapitaalverlies* — schuilt van rond f 300.000.

Het ligt voor de hand, dat dit kapitaalverlies niet door extra-afschrijving kan worden weggewerkt, omdat daardoor het tegenwoordig exploitatietekort nog zou stijgen. Men zal zich bij dit kapitaalverlies als fait accompli moeten neerleggen. Dit latent deficit zal in casu alleen geleidelijk door de normale afschrijvingen kunnen verdwijnen.

Ziekenhuizen.

De afschrijvingsfactor in de administratie en kostprijsberekeningen van ziekenhuizen is veelal geregeld op een der volgende wijzen:

- a. afschrijving van *vaste percentages* van de kostende waarde van gebouwen en inrichtingen;
- b. de afschrijving wordt gelijk gesteld aan de *aflossingsbestanddeelen der annuïteiten* van de aangegane leeningen;
- c. afschrijving volgens het *sinking-fund-principle*.

Het tweede systeem komt er op neer, dat in den aanvang de afschrijvingen van geringen omvang en beneden die volgens het eerste systeem blijven. Zij stijgen geleidelijk met de toename van het aflossingsbestanddeel der annuïteit, terwijl het rente-bestanddeel evenredig afneemt. Het tweede systeem legt dus een meer gelijkmatigen druk op de exploitatie uit hoofde van rente en afschrijving dan het eerste systeem. Hier staat tegenover, dat de onderhoudskosten in de eerste jaren het geringst zijn en geleidelijk zullen toenemen. Ook deze laatste factor laat zich echter nivelleren door een jaarlijksche gelijkmatige storting in het „*fonds voor onderhoud en herstel*”, terwijl dan de onderhoudskosten ten laste van dit fonds worden gebracht.

Zooals de ervaring ons ten aanzien der afschrijvingen in ziekenhuizen heeft geleerd, werd en wordt ook thans nog te weinig rekening gehouden met het tempo van den technischen en economischen vooruitgang, waardoor voortdurend kapitaal waardeloos wordt, doordat wetenschap en techniek dwingen tot vervanging van verouderde apparaten, niet meer economisch werkende machines en niet meer up to date ingerichte gebouwen. Deze zienswijze vonden wij o.a. bevestigd in een artikel van Prof. Dr. Noyons over „Ziekenhuisexploitatie en verantwoordelijkheid” in het tijdschrift „*Ons Ziekenhuis*”:

„Het ziekenhuis is als een levend organisme, het heeft een betrekkelijk korten levensduur. In 40 à 50 jaar is het volkomen verouderd en moet het vernieuwd worden of zoo grondig georganiseerd, dat men het oude niet meer terugkent,” aldus prof. Noyons.

Volgt men het afschrijvingssysteem van het sinking-fund-principle dan ontmoet men gewoonlijk nog een ander practisch bezwaar. De grondgedachte van dit systeem is om aan het einde van den afschrijvingstermijn een fonds, d.w.z. liquide middelen, beschikbaar te hebben om het afgeschreven activum te vernieuwen. In den regel komt van dezen opzet in de practijk echter weinig terecht; veelal worden de door afschrijving vrijkomende middelen aangewend tot aflossing van schulden en niet tot vorming van een vernieuwingsfonds. Deze politiek is in vele gevallen te verdedigen, indien men zich nl. stelt op het standpunt, dat schuldaflissing nog steeds de beste wijze van belegging is. Wij kunnen echter op deze financieringskwestie thans niet ingaan, doch moeten wijzen op een ander verschijnsel, dat zich gewoonlijk openbaart, indien de omstandigheden nopen tot den bouw van een nieuw ziekenhuis. Bij de opheffing van het oude ziekenhuis zal dan veelal een min of meer belangrijk *kapitaalverlies* worden geconstateerd, waarvan de oorzaak gezocht moet worden in de te lage afschrijvingen in het verleden. Men staat dan voor de vraag, hoe en op welke wijze dit thans te voorschijn tredend kapitaalverlies, dat

feitelijk een geaccumuleerd tekort is der exploitatie in de voorgaande jaren, kan worden weggewerkt. Waar de kapitaalconstellatie het toelaat, zou *afschrijving in eens* ten laste der kapitaalrekening, de meest voor de hand liggende oplossing zijn. Gewoonlijk staan aan een dergelijke radicale oplossing bezwaren in den weg. Bovendien wordt als billijkheidsgrond tegen afschrijving in eens aangevoerd, dat dit verlies op de exploitatie weer moet worden ingehaald en dus op de exploitatie-rekening van volgende jaren moet drukken, door het *geleidelijk af te schrijven* b.v. in 20 of 40 jaren. De keuze van een zoo langen termijn zou m.i. moeten insluiten, dat alle eventuele winst mede wordt bestemd tot extra afschrijving op dezen fictieven balanspost.

Industriele ondernemingen.

Het uitgangspunt van het artikel van den Heer Swart en van het onderhavige artikel is geweest de opmerking van Prof. Lieftinck in zijn inaugurale rede betreffende de gevoeligheid van bedrijfstakken, waarin *veel vast kapitaal is gestoken*, voor productieveranderingen en prijsverschuivingen op de wereldmarkt. Deze gevoeligheid van kapitaalintensieve bedrijven voor de verschuivingen in het wereldproductieproces gedurende de laatste jaren heeft tot groote kapitaalverliezen zoowel in de oude industrielanden (Engeland) als in de jongere (Nederland) geleid. Terwijl bij de vaststelling der afschrijvingspercentages althans min of meer rekening werd gehouden met de bekende maar onzekere omstandigheid, dat nieuwe uitvindingen en technische verbeteringen tot waardevermindering van het aanwezige apparaat kunnen leiden, met het gevolg, dat de economische levensduur korter werd geschat dan de technische, hebben in de laatste jaren geld- en handelspolitieke factoren dikwijls catastrophale kapitaalverliezen aan uitnemend geoutilleerde bedrijven (b.v. onze scheepswerven) toegebracht. In een vorige periode, toen onze industriele ondernemingen nog met voldoende capaciteit en voldoende winst werkten, konden zij althans een deel hunner winst bestemmen tot extra-afschrijving op gebouwen en machines. Zoodoende kon in een tijd, waarin de techniek sprongsgewijze hare vorderingen voortzette, de afschrijving nog eenigszins gelijken tred houden met de door de nieuwe verbeteringen teweeg gebrachte depreciatie van het bestaande. In onzen tijd hangt de rentabiliteit veelal af van *externe factoren* nl. van de economische en monetarische politiek van binnen- en buitenland. Zoodoende zien onze bedrijfsleiders zich in vele gevallen gesteld voor het benauwend probleem:

overmatige capaciteit voor de verminderde vraag; geen winstmarge; groot kapitaalverlies bij revaluatie der activa. In dit moeilijk parket zullen zij niet nalaten ook hunne accountants te raadplegen en hun vragen voorleggen als b.v. de volgende:

Moet onze tegenwoordige *afschrijvingspolitiek* eene wijziging ondergaan in verband met:

- a. de totaal veranderde productie- en markt-verhoudingen;
- b. de afwijking tussehen de boekwaarde der machines en gebouwen en de waarde, waarvoor een nieuwe modern ingerichte fabriek zou zijn te bouwen.

Hoe is Uw oordeel over de wenschelijkheid resp. noodzakelijkheid eener *revaluatie* onzer vastgelegde middelen en eventueel daarmee gepaard gaande *kapitaals-reductie*, rekening houdend met:

- a. concurreerend vermogen;
- b. kostprijsberekening;
- c. dividenduitkeering.

(Slot volgt).

J. J. M. H. NIJST